

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

TO CHARACTERIZE THE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF ENSURING THE IMPLEMENTATION OF INFORMATION SECURITY OF UKRAINE

Вдовін І.О., аспірант

Науково-дослідного інституту публічного права

Актуальність статті полягає в тому, що майже три десятиліття розвитку сучасної Української державності та агресія з боку російської федерації знадобилися для того, щоб українська влада почала розглядати питання інформаційної безпеки держави як самостійну і вкрай важливу галузь державної політики, від ефективності здійснення якої залежить національна безпека України, тобто захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз. Під національними інтересами слід розуміти життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, виокремлено ключові напрями розвитку державної політики у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України. До відповідних напрямків було віднесено наступні: ідеологічний; нормативно-правовий; організаційно-управлінський; культурно-освітній; налагодження ефективної, системної та систематичної внутрішньодержавної взаємодії та міжнародної співпраці з питань інформації та інформаційної безпеки; інноваційний. Наголошено на доцільності визначення поняття «державна політика», як діяльність (сукупність дій чи процес), що здійснюється компетентними суб'єктами публічної влади, і яка спрямована на вирішення певних проблемних питань у тій чи іншій сфері суспільного життя, забезпечення її належного функціонування та розвитку, згідно поставлених цілей і пріоритетів. Це, у повній мірі, стосується і державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки України, під якою слід розуміти діяльність (дії, комплекс дій, рішення тощо) суб'єктів публічної влади щодо визначення мети (цілей), завдань, пріоритетів, напрямків засобів досягнення стабільності та захищеності національного інформаційного простору та інформаційних ресурсів від різного роду загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

Ключові слова: напрямок, розвиток, державна політика, забезпечення, реалізація, інформаційна безпека.

The relevance of the article lies in the fact that almost three decades of the development of modern Ukrainian statehood and aggression by the Russian Federation were necessary for the Ukrainian authorities to begin to consider the issue of information security of the state as an independent and extremely important branch of state policy, the effectiveness of which depends on the national security of Ukraine, i.e. protection of state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional system and other national interests of Ukraine from real and potential threats. National interests should be understood as the vital interests of a person, society and the state, the implementation of which ensures the state sovereignty of Ukraine, its progressive democratic development, as well as safe living conditions and the well-being of its citizens. The article, based on the analysis of the scientific views of scientists and the norms of the current legislation, singles out the key directions of the development of state policy in the sphere of ensuring the implementation of information security of Ukraine. The following were classified as relevant directions: ideological; normative and legal; organizational and managerial; cultural and educational; establishment of effective, systematic and systematic domestic interaction and international cooperation on information and information security issues; innovative. Emphasis is placed on the expediency of defining the concept of "state policy" as an activity (a set of actions or a process) carried out by competent subjects of public authority, and which is aimed at solving certain problematic issues in one or another sphere of public life, ensuring its proper functioning and development, according to the set goals and priorities. This fully applies to the state policy in the field of ensuring information security of Ukraine, which should be understood as the activity (actions, set of actions, decisions, etc.) of public authorities in determining the goal (goals), tasks, priorities, directions of means of achievement stability and protection of the national information space and information resources from various threats, both internal and external.

Key words: direction, development, state policy, provision, implementation, information security.

Постановка проблеми. Майже три десятиліття розвитку сучасної Української державності та агресія з боку російської федерації знадобилися для того, щоб українська влада почала розглядати питання інформаційної безпеки держави як самостійну і вкрай важливу галузь державної політики, від ефективності здійснення якої залежить національна безпека України, тобто захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз. Під національними інтересами слід розуміти життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [1]. Сьогодні, як і раніше, в нашій країні особлива увага приділяється розвитку інформаційного суспільства, комп'ютерних технологій та кіберпростору, однак при цьому, у реаліях війни росії проти України, яка ведеться як на фізичному полі бою, так і в інформаційному просторі (при чому інформаційний фронт проти нашої держави росія відкрила набагато раніше, аніж здійснила військове вторгнення), особливий акцент робиться на забезпеченні інформаційної безпеки держави та національних інтересів.

Стан дослідження. Окремі питання, пов'язані із формуванням та реалізацією державної політики у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України у своїх наукових працях розглядали: М.В. Баран, І.О. Валюшко, О.М. Капля, М.О. Кириченко, Б.А. Кормич, О.Г. Семенюк, О.М. Ситніченко, М.В. Сунгуровський та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в науковій літературі відсутні комплексні дослідження присвячені напрямкам державної політики у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України.

Саме тому метою статті є: надати характеристику напрямків розвитку державної політики у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України

Виклад основного матеріалу. Перш за все відзначимо, що в науковій літературі існує багато визначень поняття «державна політика», втім, більшість дослідників тлумачать її як діяльність (сукупність дій чи процес), що здійснюється компетентними суб'єктами публічної влади, і яка спрямована на вирішення певних проблемних питань у тій чи іншій сфері суспільного життя, забезпечення її належного функціонування та розвитку, згідно поставлених цілей і пріоритетів. Це, у повній мірі, стосується і державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки Укра-

їни, під якою слід розуміти діяльність (дії, комплекс дій, рішення тощо) суб'єктів публічної влади щодо визначення мети (цілей), завдань, пріоритетів, напрямків засобів досягнення стабільності та захищеності національного інформаційного простору та інформаційних ресурсів від різного роду загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

Основні засади державної політики завжди визначаються на законодавчому рівні. Якщо говорити про державну політику з реалізації інформаційної безпеки України, то ключовими нормативно-правовими актами тут є Стратегія інформаційної безпеки України, яка затверджена Указом Президента України від 28.12.2021 року №685/2021, в якій закріплено, що забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави. Стратегія інформаційної безпеки визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних [2]. Метою цієї Стратегії визначено наступне: посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [2]. Як видно із наведеного, навіть мета Стратегії орієнтована не просто на протистояння якось конкретному ворогу, зокрема російській федерації, як це було закріплено у Доктрині інформаційної безпеки від 2017 року, а розвиток і зміцнення усієї інформаційної сфери України в цілому, доведення стану її безпекових механізмів і засобів до такого рівня, за якого вона б могла вчасно та ефективно реагувати на внутрішні та зовнішні загрози і виклики. Разом із тим, до вище наведеної мети Стратегії інформаційної безпеки України є певні зауваження, а саме – це зміст деяких із тих явищ, на охорону і захист яких спрямовано дію засобів: «політична стабільність», «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави»). З цього приводу досить справедливо зауважує А. Сафаров, який вказує, що окрім іншого метою Стратегії визнано забезпечення інформаційної безпеки України, спрямованої на захист життєво важливих інтересів громадянина, суспільства та держави у протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечення захисту державного суверенітету і територіальної цілісності України, підтримка соціальної та політичної стабільності, забезпечення прав та свобод кожного громадянина. Однак, справедливо акцентує увагу А. Сафаров, законодавство України не містить визначень щодо «життєво важливих інтересів громадянина, суспільства та держави», «політичної стабільності» тощо. Одним з прикладів «політичної стабільності» можна назвати владу путіна в російській федерації. Натомість постійна зміна влади в Україні через виборчий процес має ознаки «політичної нестабільності» [3]. Очевидно, що невизначеність змісту цих понятійно-термінологічних конструкцій, розмиває підстави і межі законності втручання влади у інформаційну діяльність інших суб'єктів і створює сприятливі умови для обмеження свободи у цій сфері. За таких обставин, одним із важливих моментів на шляху подальшого вдосконалення та розвитку державної політики у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України є забезпечення більш ретельного підходу до визначення кола і, що вкрай важливо, змісту тих явищ, на охорону і захист яких спрямовуються засоби і механізми інформаційної безпеки.

Для досягнення зазначених цілей і забезпечення належного покращення інформаційної безпеки України, вважаємо, що держава має розвивати свою політику у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України за наступними напрямками:

1) ідеологічний. М.О. Кириченко підкреслює, що ідеологія інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті є сукупністю інформаційних, організаційних, матеріально-технічних, кадрових ресурсів, призначених для вирішення будь-яких задач інноваційного науково-технічного розвитку як окремої особистості, так і держави. Сучасний стан динамічного розвитку України та її національної безпеки, справедливо вказує науковець, є результатом взаємодії цілого ряду факторів, що впливають на формування та розвиток ідеології інформаційного суспільства. В її числі помітне місце належить освіті, науці, культурі, інтелігенції (національній еліті) України. Накопичення інноваційного та інтелектуального (наукового) потенціалу та міра його реалізації визначається якістю знань, ефективністю використання освітнього потенціалу у практичній діяльності та прагненням до формування ідеології інформаційного суспільства, яка б захищала на рівні держави потреби кожної особистості і формувалася як «ідеологія для всіх» [4, с.79-80]. Така позиція дослідника, висловлена ним у 2017 році у багатьох аспектах віднайшла свій прояв у чинній нині Стратегії інформаційної безпеки, в якій значна увага приділяється просвітництву, громадянській та медійній культурі, національній ідентичності тощо. Отже, враховуючи вище викладене, можемо дійти висновку про те, що ідеологія сучасної державної політики з реалізації інформаційної безпеки в Україні має враховувати цілу низку умов і факторів та, звичайно ж, не зводиться виключно до протистояння конкретному ворогу (у даний час це російська федерація, яка активно веде інформаційну війну проти України). В основі цієї ідеології мають бути як національні та громадянські, так і абсолютні (або всезагальні) цінності та принципи. Україна має прагнути сформувати і розвивати стійку і адаптивну інформаційну систему із широкими можливостями, яка здатна ефективно протистояти і національним, і глобальним загрозам. Ключовою ідеєю протидії зазначеним загрозам мають стати не стільки заборони і різного роду обмеження з метою відгородитися, закритися від усього, що є чи здається ворожим, небезпечним, незрозумілим, скільки високоєфективна контрпропаганда та просвітницька робота, спрямована на виховання медійно грамотних людей, з високим рівнем інформаційної та громадянської культури, правової та національної свідомості, здатних критично ставитися до отриманої інформації та ідентифікувати відповідні загрози. Тож по-справжньому ефективний механізм забезпечення інформаційної безпеки не може спиратися на ізоляціонізм;

2) нормативно-правовий. У чинній Стратегії інформаційної безпеки України визначено, що однією із проблем, що негативно позначаються на цій безпеці є недосконалість регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності та захисту професійної діяльності журналістів. У Стратегії відмічається, що регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності не відповідає сучасним викликам та загрозам. Це перешкоджає розвитку українського медіаринку, ускладнює ведення бізнесу у цій сфері, зберігає залежність засобів масової інформації від їх власників, не забезпечує додержання професійних стандартів діяльності журналістів. Актуальною проблемою є непоодинокі випадки втручання в професійну організаційно-творчу діяльність засобів масової інформації та в індивідуальну професійну творчу діяльність журналістів, інші посягання на свободу інформаційної діяльності, зокрема перешкодження їх професійній діяльності, погрози, насильство щодо них, посягання на їх життя та власність. Зазначене позбавляє журналістів можливості належним чином інформувати суспільство про суспільно важливі події та явища [2]. З огляду на вище викладене, вважаємо, що розвиваючи свою політику щодо забезпечення інформаційної політики, держава повинна: своєчасно оновлювати нормативно-правове підґрунтя механізму забез-

печення інформаційної безпеки в Україні, приводячи його у відповідність до перспектив подальшого розвитку та актуальних викликів і загроз; забезпечити гармонійне поєднання прав і свобод людини та громадянина в інформаційній сфері з національними інтересами у ній; створити нормативно-правові засади для ефективного просвітництва населення, підвищення їх медійної грамотності, правової культури та свідомості; забезпечити сприятливі нормативно-правові умови для розвитку економічної активності населення у інформаційній сфері; удосконалити матеріально-правові та процедурні засади контролю в інформаційній сфері, своєчасного виявлення та оцінювання ризиків; забезпечити сприятливе нормативно-праве середовище для взаємодії публічної влади всіх рівнів із громадськістю з питань інформації та інформаційної діяльності;

3) організаційно-управлінський. Управлінська діяльність – це вид свідомо здійснюваної людської діяльності, спрямованої на ефективне функціонування здійснюваних робіт (індивідуально чи колективно) з досягнення тих чи інших цілей, вирішення відповідних завдань, виконання функцій [5, с.197-212]. Сутнісний зміст управлінської діяльності полягає у ефективній організації функціонування підпорядкованої або керованої системи задля належного виконання її завдань та функцій. У розрізі досліджуваної проблематики організаційно-управлінський напрямок розвитку досліджуваної політики повинен передбачати: вдосконалення системи суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки; поліпшення якості кадрового забезпечення суб'єктів, які займаються забезпеченням інформаційної безпеки; покращення механізмів контролю за інформаційною діяльністю; вдосконалення механізмів координації діяльності суб'єктів із забезпечення інформаційної безпеки. Координація являє собою – метод управління, суттю якого є встановлення між суб'єктами та об'єктами державного управління горизонтальних зв'язків, тобто поєднання двох і більше однорівневих з точки зору визначеного критерію дій, що забезпечують досягнення запланованого результату. Координаційні відносини розрізняються за видами: узгодження, предметно-технологічна взаємодія,

ієрархічна або складна взаємодія [6, с.346]. А.В. Шегда відмічає, що координація забезпечує узгодженість у часі й просторі дій органів управління та посадових осіб, а також між системою в цілому і зовнішнім середовищем. Вона, тобто координація, відіграє в управлінні роль, яку образно можна порівняти з роллю диригента в оркестрі. Саме завдяки їй забезпечується динамізм системи, створюється гармонія взаємозв'язків підрозділів, здійснюється маневр матеріальними та трудовими ресурсами всередині системи залежно від специфіки завдань [2];

4) культурно-освітній. Даний напрям державної політики у досліджуваній сфері стосується проведення роботи щодо підвищення медійної грамотності населення і культури поведінки в інформаційному середовищі. Також важливим питанням, яке має вирішуватися за цим напрямком зазначеної політики, є утвердження національної ідентичності;

5) налагодження ефективної, системної та систематичної внутрішньодержавної взаємодії та міжнародної співпраці з питань інформації та інформаційної безпеки;

6) інноваційний. Даний аспект державної політики передбачає стимулювання інновацій та забезпечення всебічного розвитку й захисту національної інформаційної інфраструктури, зокрема її телекомунікаційної складової, як сукупності різноманітних інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних (електронних комунікаційних) мереж, засобів комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування [2].

Висновок. Таким чином, саме так, на нашу думку, виглядають основні напрямки розвитку державної політики у сфері забезпечення реалізації інформаційної безпеки України. Наведений перелік звісно ж не є виключним і цілком може бути доповнений іншими напрямками розвитку зазначеної політики, втім переконані, що ті, які були нами запропоновані вище, мають доволі актуальний характер і цілком узгоджуються із цілями та завданнями чинної Стратегії інформаційної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII / *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 року №685/2021 / *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7>
3. Сафаров А. Аналіз стратегії інформаційної безпеки в порівнянні з чинною доктриною інформаційної безпеки / Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/analiz-strategiyi-informatsijnoyi-bezpeky-v-porivnyanni-z-chynnoyu-doktrynoyu-informatsijnoyi-i38852>
4. Кириченко М. О. Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті. *Вісник Львівського ун-ту : зб. наук. праць. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2017. № 12. С. 74–81.
5. Скібіцька Л.І. Організація праці менеджера. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Троцьинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.